

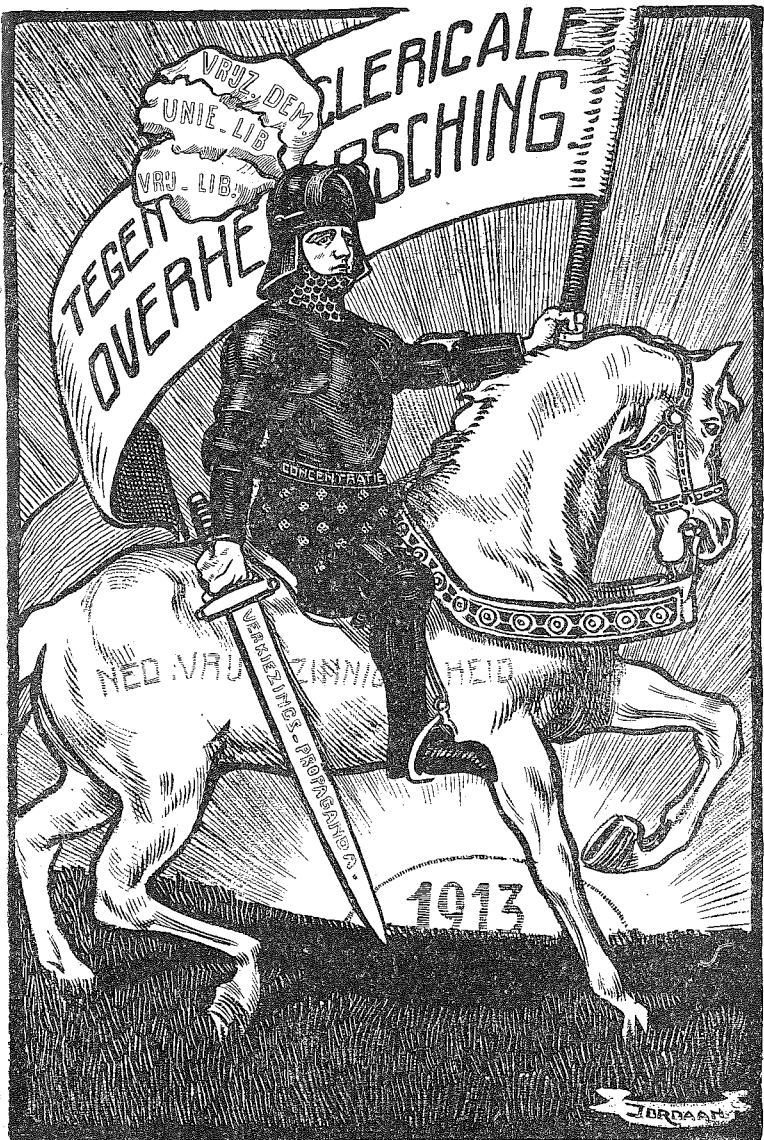
B144

LU
1913
3

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Het Manifest
van de
Vrijzinnige Concentratie.

Vrijzinnige samenwerking in 1913.

Op 25 October 1912 werd door eene commissie aangewezen door de Hoofdbesturen der drie vrijzinnige partijen onderstaand stuk gepubliceerd. Ieder der Hoofdbesturen zond het manifest aan zijn afdelingen met het voorstel op den grondslag van dit stuk te besluiten tot samenwerking der drie partijen in 1913.

Op denzelfden dag, 16 November 1912 — een gedenkwaardigen datum in onze politieke geschiedenis — vergaderden de drie organisaties: de Lib. Unie in Amsterdam, de Vrijz. Dem. Bond in den Haag, de Bond van Vrije Liberalen in Utrecht.

Met algemeene stemmen en onder groot enthousiasme werd in elk der vergaderingen het samenwerkingsvoorstel aangenomen, zoodat de vrijzinnigen van Nederland bij de stembus van 1913 samen gaan op den grondslag van het navolgende stuk:

In de hoogst gewichtige beteekenis van de aanstaande verkiezingen vinden wij aanleiding dit woord tot U te richten.

In breede kringen wekt de gang van zaken op staatkundig gebied steeds ernstiger bezorgdheid. Het Ministerie-Heemskerk, dat bij zijn optreden het voornemen te kennen gaf, in gematigden en verzoenenden zin te willen regeeren, zet thans de tradities van het Ministerie-Kuyper voort, en keert zich al scherper tegen de vrijzinnige beginselen, welke sedert 1848 ons staatsleven beheerschen.

Onder den invloed van met den dag feller optredende elementen uit de Roomsche en Calvinistische staatspartijen wordt eene reactie ingeleid tegen de beginselen van vrijheid en recht, die aan onze staatsinstellingen ten grondslag liggen en Nederland ten zegen zijn geworden. Geloofsverschillen worden aangescherpt en doorgetrokken op elk gebied van het maatschappelijk leven; het gevoel van nationale saamhoorigheid gaat te loor.

De geestelijke vrijheid van het Nederlandsche volk wordt aangerand. Begunstiging van bepaalde kerkelijke richtingen leidt tot onoprechtheid en veinzerij.

De bedrijfsvrijheid wordt door eene bureaucratistische wetgeving meer dan noodig aan banden gelegd, de regeling van het bedrijf in handen gegeven van den Minister met zijn staf.

Bij den opbouw van sociale instellingen wordt niet gestreefd naar ontwikkeling van eigen werkzaamheid van arbeiders en werkgevers, naar aansluiting bij het goede, dat uit de vrije maatschappij is opgekomen. Heil wordt gezocht in overdreven vermeerdering van ambtenaren en ambtenaarsinvloed, in niet-nationale, uiterst kostbare organisaties, die evenmin passen in ons staatsrecht als in de ontwikkeling onzer maatschappij. Aldus wordt tegenzin gewekt tegen alle pogingen om door doeltreffende maatregelen van wetgeving en bestuur de maatschappelijk zwakken te sterken.

De handelsvrijheid, waaronder landbouw en nijverheid, scheepvaart en handel bloeien als nooit

te voren, wordt aan de averechtsche sociale plannen der Regeering ten offer gebracht; een stelsel van bescherming is voorgedragen, dat reeds afkeurenswaardig uit een oogpunt van belastingpolitiek, buitendien onze welvaart bedreigt en tot politiek bederf zal voeren.

Het rechtmatig streven der vrouw naar meer zelfstandigheid wordt belemmerd. Zelfs wil men door een algemeen wettelijk voorschrift de vrouw-ambtenares, die in het huwelijk treedt, straffen met ontzetting uit hare betrekking in rijksdienst of bij het onderwijs.

Tot verbetering van het algemeen onderwijs, onmisbaar voor zedelijke en stoffelijke verheffing, wordt niets gedaan; de meest dringende maatregelen tot verhooging van het peil, zoowel van het openbaar als van het bijzonder onderwijs, blijven achterwege. Er is slechts belangstelling voor de eenzijdige bevoordeeling van de bijzondere school ten koste van de openbare.

Door opgedrongen kerstening dreigt het Moederland de inlandsche bevolking onzer Koloniën van zich te vervreemden. Het drijven om gouvernementsscholen te doen plaats maken voor scholen der Christelijke secten brengt den schoolstrijd ook naar Indië over. Ons koloniaal bezit wordt aan gevaar blootgesteld tengevolge van een politiek, die lijnrecht ingaat tegen jaren lang beproefde beginselen van koloniaal beleid.

Het gevaar aan den bestaanden politieken toestand verbonden, is te grooter, wijl de door machts-

begeerte bijeengehouden, schoon innerlijk verdeelde coalitie in de Tweede Kamer aan allen, die zich tegen haar beleid verzetten, op tyrannieke wijze haren wil oplegt. Zelfs schroomde zij niet, het Reglement van Orde der Kamer, tot dusver waarborg van de rechten der minderheden, aan hare stembuspolitiek dienstbaar te maken.

De hoofdbesturen van de drie vrijzinnige partijen zijn met elkaar in overleg getreden, om te overwegen, wat in deze ernstige omstandigheden de taak is der vrijzinnigen. Zij oordeelden, dat het noodzakelijk is — met behoud van eigen zelfstandigheid — de handen ineen te slaan, ten einde gezamenlijk de gevaren te kunnen afwenden, die het land bedreigen. Die noodzakelijkheid klemt te meer, daar de vrijzinnigen strijd te voeren hebben niet alleen tegen de rechterzijde, maar evenzeer tegen de sociaal-democratie, die, zich stellende op het standpunt van den klassenstrijd, tot bereiking van een hersenschimmig einddoel, de grondslagen van de hedendaagsche maatschappij ondermijnt.

De samenwerking van de drie vrijzinnige partijen zal berusten op den navolgenden grondslag:

Algemeen kiesrecht voor mannen moet worden ingevoerd, zonder dat aan die hervorming als voorwaarde wordt verbonden het nemen van maatregelen tot verzwakking van den volksinvloed, dien men door het algemeen kiesrecht tot volle ontwikkeling wil brengen.

De gelegenheid moet worden geopend, aan de

vrouw het kiesrecht te verleen, zonder dat daarbij eischen van maatschappelijken welstand mogen worden gesteld. De beletselen tegen verkiesbaarheid der vrouw moeten worden weggenomen.

Evenredige vertegenwoordiging moet worden ingevoerd.

De verhouding tusschen Kroon en Volk, zooals die in onze Grondwet is geregeld, moet worden bestendigd.

Onverzwakt moet — ook als waarborg voor de deugdelijkheid van het geheele volksonderwijs — de openbare school worden gehandhaafd, waar ieders godsdienstige gevoelens worden geëerbiedigd. Herziening van het schoolwezen en verbetering van de opleiding en de positie der onderwijzers, ten einde het volksonderwijs op hooger peil te brengen, is dringende eisch.

Verandering in onze vrijhandelspolitiek moet worden afgewezen.

In de behoeften, ontstaan door ouderdom, moet voorzien worden door uitkeeringen uit de staatskas, onverschillig of de behoeftigen al dan niet tot de loonarbeiders behooren. Verzekering van uitkeeringen boven het minimum, dat aan behoeftigen wordt verstrekt, dient van staatswege bevorderd en geldelijk gesteund te worden.

Noodzakelijk is eene algemeene voorziening op het gebied van de geneeskundige en geldelijke hulp bij ziekte en invaliditeit van on- en minvermogen-

den. Hiervoor zal eene wettelijke regeling van de ziekenfondsen en ziekenkassen en van den daarbij van staatswege te verleenen steun het uitgangspunt moeten zijn.

Tot het verkrijgen van de voor sociale hervormingen benoodigde middelen zal, voorzover die niet gevonden worden uit bijdragen van belanghebbenden en uit bestaande inkomsten van den Staat, niet mogen worden teruggedeinsd voor verhooging van directe heffingen.

Centrale Commissie der Vrijzinnigen.

Nadat op de algemeene vergaderingen der drie vrijzinnige partijen besloten was tot samenwerking, is een centrale commissie gevormd voor de actie bij de Kamerverkiezingen in 1913.

In deze commissie hebben zitting:

voor De Liberale Unie, de Heeren: Mr. H. Goeman Borgesius, Mr. P. Rink en A. Roodhuijzen;
 voor den Vrijz.-Dem. Bond, de Heeren: Herman Snijders, Mr. J. H. Thiel en Mr. L. N. Roodenburg;
 voor den Bond van Vrije Liberalen, de Heeren: Mr. M. Tydeman Jr., Prof. Mr. A. C. Visser v. IJzendoorn en Jhr. Mr. H. Smissaert.

Deze commissie koos als voorzitter Mr. H. Goeman Borgesius, als onder-voorz. Mr. M. Tydeman Jr. en als secretaris Mr. L. N. Roodenburg, Banstr. 9, Den Haag.
